

Archeologisch bureauonderzoek Hoofdstraat 28 te Beerta, gemeente Oldambt (GR)

opdrachtgever
datum
auteur
projectleider
projectnummer
versie
status
ISSN-nummer
MUG-publicatie

B.A. de Boer
19 februari 2018
G.J. de Roller
J.H.C.M. Maassen
91210717
1.0
definitief
1875-5313
2017-208

MUG-projectnummer	91210717
Opdrachtgever	B.A. de Boer Hoofdstraat 28 9686 VJ Beerta T: 0597 55 12 62 E: badeboer@ziggo.nl
MUG-publicatie	2017-208
Bevoegd gezag	Gemeente Oldambt Mevrouw E. Flooren Postbus 175 9670 AD WINSCHOTEN T: 0597 48 24 50 E: eef.flooren@gemeente-oldambt.nl
Beheer en plaats documentatie	MUG Ingenieursbureau b.v.
Onderzoekmeldingsnummer	4578334100
Tekst	G.J. de Roller
Afbeeldingen	G.J. de Roller
Status	definitief
Autorisatie	Mevrouw T.N. Krol-Karsten
Uitgegeven door	MUG Ingenieursbureau b.v. Postbus 136 9350 AC Leek
Datum	19 februari 2018
ISSN	1875-5313

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	1
1 Inleiding	2
1.1 Aanleiding voor het onderzoek	2
1.2 Objectgegevens	2
1.3 Huidige situatie	2
1.4 Toekomstige situatie	3
1.5 Doel van het onderzoek	3
1.6 Gemeentelijk beleid	3
2 Het bureauonderzoek	4
2.1 De opzet van het onderzoek	4
2.2 Aardwetenschappelijke situatie	4
2.3 Historische situatie en bouwhistorische waarden	6
2.4 Bekende archeologische waarden	8
2.5 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel	9
3 Conclusie en advies	10
3.1 Conclusie	10
3.2 Advies	10
Literatuur en bronnen	11

Samenvatting

MUG Ingenieursbureau b.v. adviseert om op de onderzoekslocatie aan Hoofdstraat 28 te Beerta geen verder archeologisch onderzoek uit te voeren. De toekomstige ingreep is beperkt tot de bouwvoor in de Dollard-afzettingen en vormt geen bedreiging voor eventueel aanwezige archeologische resten op een dieper niveau.

Het bovenstaande advies dient getoetst en goedgekeurd te worden door de bevoegde overheid, gemeente Oldambt.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding voor het onderzoek

Aanleiding tot het hier beschreven bureauonderzoek zijn de plannen van de opdrachtgever om een wintergarden (een winteruitloop voor kippen) te bouwen aan Hoofdstraat 28 te Beerta. Omdat deze plannen met bodemversturende ingrepen gepaard gaan, is, conform de Erfgoedwet, een archeologisch onderzoek noodzakelijk. B.A. de Boer heeft MUG Ingenieursbureau b.v., afdeling Archeologie, opdracht gegeven het onderzoek uit te voeren. Het bureauonderzoek is uitgevoerd door G.J. de Roller volgens de eisen van de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 4.0, en de gemeentelijke richtlijnen).¹

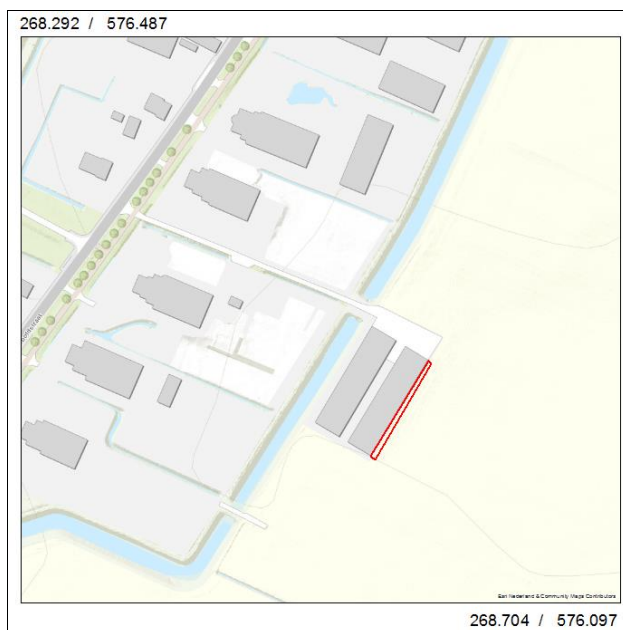
1.2 Objectgegevens

Tabel 1.1 Algemene gegevens van het onderzoeksgebied

Provincie	Groningen
Gemeente	Oldambt
Plaats	Beerta
Toponiem	Hoofdstraat 28
Kaartblad	8C
Coördinaten	268.555/576.230 centrum
Oppervlakte onderzoeksgebied	462 m ²

1.3 Huidige situatie

Het onderzoeksgebied ligt aan Hoofdstraat 28 te Beerta en is in gebruik als bouwland. Het onderzoeksgebied ligt direct tegen een kippenschuur en is 6 m breed en 77 m lang (zie afbeelding 1). De totale oppervlakte is circa 460 m².

Afbeelding 1. Uitsnede van de topografische kaart waarop het onderzoeksgebied met een rood kader is aangegeven (bron: Esri Nederland & Community Maps Contributors)

¹ De inhoud van de KNA kan worden geraadpleegd via www.sikb.nl;
Gemeentelijk beleid: www.ruimtelijkeplannen.nl

1.4 Toekomstige situatie

Binnen het onderzoeksgebied wordt een zogenaamde wintergarden gebouwd. Dit is een overdekte uitloop voor kippen. Deze uitloop komt over de hele lengte van de stal en krijgt een breedte van 6 m. Binnen de wintergarden zal de bouwvoor tot een diepte van 25 cm-mv worden ontgraven.²

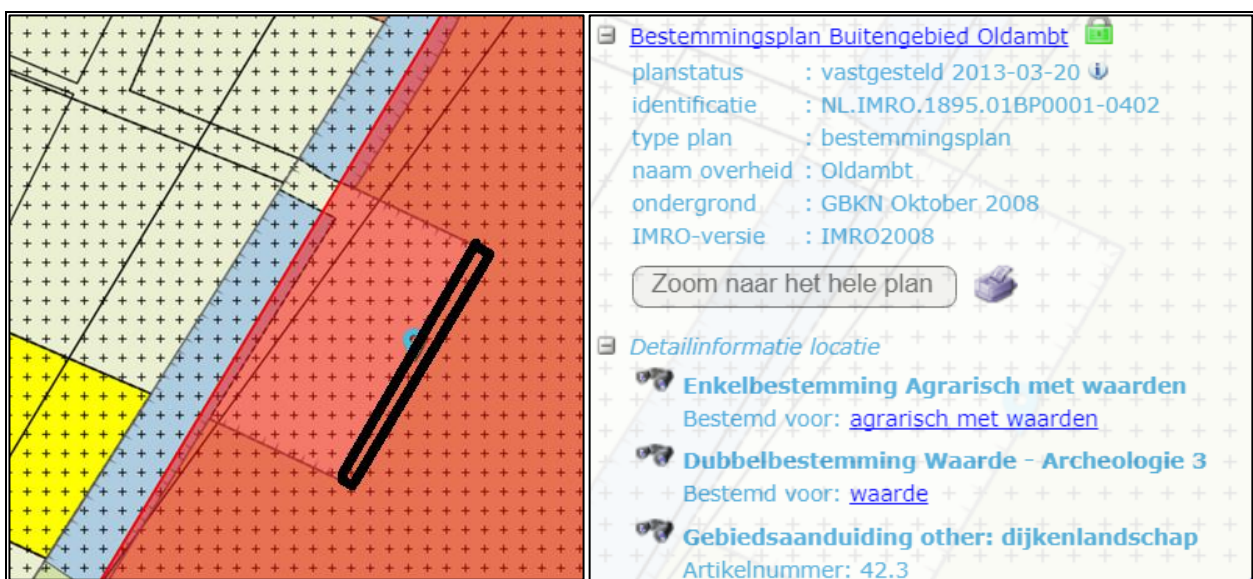
1.5 Doel van het onderzoek

Het doel van dit bureauonderzoek is het opstellen van een specifiek archeologisch verwachtingsmodel voor het onderzoeksgebied.

1.6 Gemeentelijk beleid

Het onderzoeksgebied ligt binnen het bestemmingsplan Buitengebied Oldambt en heeft een dubbelbestemming 'Waarde-Archeologie 3'. Voor deze gebieden geldt dat voor bouwwerken groter dan 200 m² moet, alvorens een omgevingsvergunning voor bouwen wordt verleend, door de aanvrager een rapport worden overgelegd waarin, naar het oordeel van burgemeester en wethouders:

1. de archeologische waarden van de gronden die blijkens de aanvraag kunnen worden verstoord in voldoende mate zijn vastgesteld;
2. in voldoende mate is aangegeven op welke wijze de archeologische waarden worden bewaard en/of gedocumenteerd.

Afbeelding 2. Uitsnede van het bestemmingsplan Buitengebied Oldambt waarop de dubbelbestemming 'Waarde – Archeologie 3' met een rode kleur is aangegeven en het onderzoeksgebied met een zwart kader (bron: www.ruimtelijkeplannen.nl)

De waarde archeologie 3 komt overeen met de waarde op de gemeentelijke archeologische beleidskaart (Molema et al. 2010). Het onderzoeksgebied ligt in een zone met een hoge archeologische waarde. De oppervlakte van het onderzoeksgebied is groter dan de vrijstellingsgrens. Een archeologisch onderzoek is daarom noodzakelijk.

² Gegevens opdrachtgever

2 Het bureauonderzoek

2.1 De opzet van het onderzoek

Op basis van informatie van bestaande bronnen over bekende archeologische, historische en aardkundige waarden, is de gespecificeerde, archeologische verwachting voor het onderzoeksgebied opgesteld. Hierin is beschreven of er archeologische resten aanwezig kunnen zijn in het onderzoeksgebied en wat de potentiële aard, datering en omvang hiervan is. Tevens is bekeken of en in welke mate de voorgenomen werkzaamheden in het onderzoeksgebied een bedreiging vormen voor het bodemarchief. Indien er van bedreiging van het bodemarchief sprake is, is geadviseerd op welke wijze hiermee in het vervolgtraject rekening kan worden gehouden. Voor de gehanteerde periode- en tijdsindeling wordt verwezen naar tabel 2.1.

Tabel 2.1 Vereenvoudigde archeologische tijdschaal (bron: Brandt et al. 1992)

Periode	Van	Tot
Oude steentijd of paleolithicum	-	8800 voor Chr.
Midden steentijd of mesolithicum	8800 voor Chr.	4900 voor Chr.
Nieuwe steentijd of neolithicum	5300 voor Chr.	2000 voor Chr.
Bronstijd	2000 voor Chr.	800 voor Chr.
IJzertijd	800 voor Chr.	12 voor Chr.
Romeinse tijd	12 voor Chr.	450 na Chr.
Vroege middeleeuwen	450 na Chr.	1050 na Chr.
Late middeleeuwen	1050 na Chr.	1500 na Chr.
Nieuwe tijd	1500 na Chr.	heden

2.2 Aardwetenschappelijke situatie

Algemene landschappelijke ontwikkeling

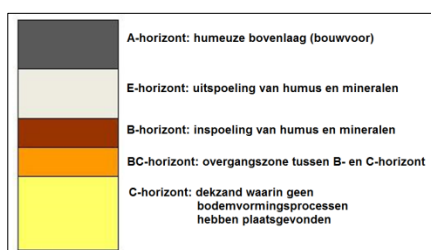
De trefkans op archeologie is sterk bepaald door het type landschap. Er is een relatie tussen de situering van archeologische vindplaatsen en de mogelijkheden die het landschap voor bewoning en gebruik bood. Deze relatie kan verschillen per archeologische periode en per complextype. Aan de hand van de geraadpleegde aardkundige gegevens worden uitspraken gedaan over de gebruiksmogelijkheden van het landschap door de mens.

In het elsterien, een ijstijd tussen 500.000 en 400.000 jaar geleden, werd door smeltwater van de gletsjers, die delen van Noord-Europa en mogelijk ook delen van het huidige Noord-Nederland bedekte, potklei en Peelo-zand afgezet. De daaropvolgende ijstijd, het saalien (350.000-100.000 jaar geleden) werd door het landijs, dat toen de noordelijke helft van ons land bedekte, keileem achtergelaten. In de laatste ijstijd, het weichselien (70.000-10.000 jaar geleden), werd Noord-Nederland niet bedekt met ijs. In een zeer koud, toendra-achtig landschap werden door de wind grote hoeveelheden zand verplaatst, de dekzanden. De bodem was in die tijd bijna permanent bevroren.

Het huidige landschap is vrijwel volledig gevormd door ontwikkelingen in het Holoceen (10.000 jaar geleden - heden). In deze periode smolten de ijskappen en liep het Noordzeebekken geleidelijk aan vol. Op het land was de zeespiegelstijging merkbaar in een stagnatie van de afwatering. Vanuit de lagergelegen delen van het landschap kwam rond 6000 voor Chr. de veengroei op gang. Door de toenemende zeespiegelstijging vond erosie van het dekzandlandschap en veen plaats. Onder invloed van de zee werd langs de kust klei afgezet. Na 2000 voor Chr. nam de zeespiegelstijging zodanig af dat er langs de kust kwelders ontstonden. Er ontstonden toen langgerekte, relatief hooggelegen kwelderwallen. Achter de kwelderwallen bezonk het fijne materiaal (klei) in kweldebekkens. De kwelderwallen waren vanaf omstreeks 600 voor Chr. zó hoog opgeslibd dat bewoning mogelijk was. Pas vanaf de 6^e eeuw voor Chr. verhoogde men de woonplaatsen, ter bescherming tegen overstromingen, waardoor op de kwelderwallen uiteindelijk terpen- of (in Groningen) wierdenreeksen ontstonden. Ter bescherming tegen de regelmatige overstromingen begon men al vanaf de 11^e eeuw met het aanleg van dijken.

Onder invloed van de ontginningen en ontwatering daalde het maaiveld. Dit verzwakte de dijken. Aan het einde van de late middeleeuwen braken de dijken van de Eems onder invloed van stormen en ontstond de Dollard. Vanwege de wateroverlast van de Dollard werd het dorp Beerta verplaatst naar een westelijker gelegen zandrug. Het oude dorp Beerta ligt ten oosten van het huidige dorp. De kerk van het huidige Beerta is in 1506 gebouwd (Molema et.al 2010). Het onderzoeksgebied ligt aan de oostrand van de hogere rug waarop het huidige Beerta ligt. De dekzand-ondergrond is hier bedekt door afzettingen van de Dollard. Mogelijk zijn in de ondergrond nog archeologische sporen aanwezig die uit de middeleeuwen dateren.

In de hoger gelegen dekzandgebieden vormen zich podzolbodems. Een podzolbodem ontstaat door een uitspoeling van mineralen uit de bovenlaag of dekzandtop door regenwater. Hierdoor ontkleurt de top van het dekzand. Deze mineralen slaan vervolgens op een dieper niveau in de bodem weer neer, waar zij voor kleuring van het zand zorgen door zich aan zandkorrels te hechten. De verkleurde lagen in de top van het dekzand worden horizonten genoemd. Een podzolbodem ziet er schematisch van boven naar beneden als volgt uit:

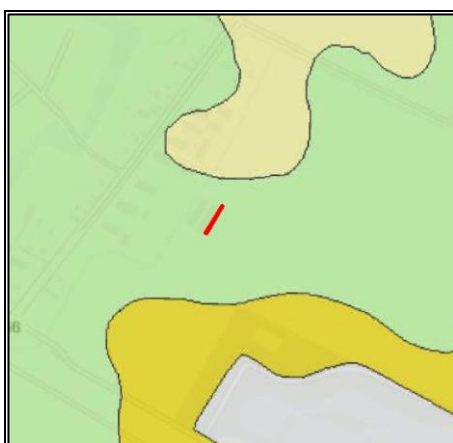

Afbeelding 3. Schematische weergave van een podzolbodem

De top van het pleistocene dekzandpakket is het niveau waarin sporen van pre- of voorhistorische bewoning of gebruik kunnen worden verwacht. Indien er een podzolbodem aanwezig is, wijst dit op goede waterdoorlaatbaarheid van de bodem. De locatie had toen een droog karakter wat het geschikt maakt als vestigingsplaats voor de mens. Bij grotendeels intacte podzolbodems is de kans op goed interpreteerbare archeologische waarden het grootst.

Geomorfologie en bodemkaart

Het onderzoeksgebied ligt binnen een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden tussen twee dekzandkoppen (zie afbeelding 4). Bewoning in de steentijd zal eerder hebben plaatsgevonden op deze dekzandkoppen of op hogere gronden in de omgeving, dan binnen het onderzoeksgebied.

Afbeelding 4. Uitsnede van de geomorfologische kaart waarop het onderzoeksgebied met een rode lijn is aangegeven (zachtgroen: vlakte van ten dele verspoelde dekzanden, lichtgeel en donkergeel: dekzandkoppen (bron: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>))

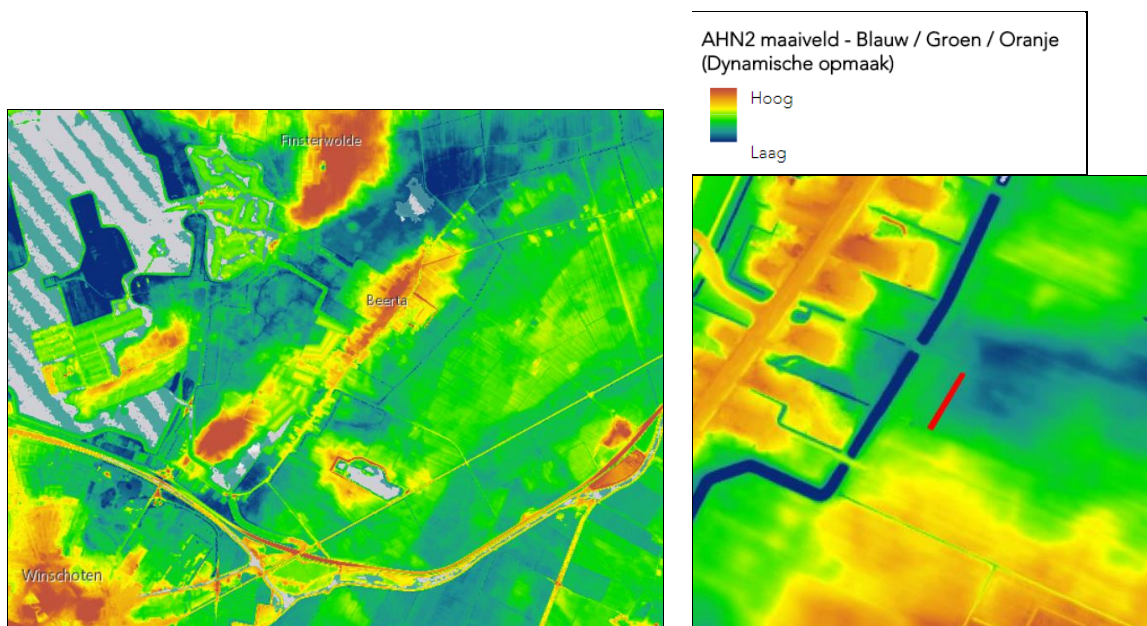
Volgens de bodemkaart ligt het onderzoeksgebied binnen een zone met sterk zandige klei met een moerige tussenlaag op zandgrond. Het betreft een zogenaamde moerige (venige) eerdgrond (zie afbeelding 5). Deze gronden liggen relatief laag en zijn in het verleden nat geweest. Op grond van de bodemkaart is de verwachting dat er geen podzolbodem aanwezig is. Vlak ten zuidwesten van het onderzoeksgebied is sprake van een veldpodzolgrond.

Afbeelding 5. Uitsnede van de bodemkaart waarop het onderzoeksgebied met een rode lijn is aangegeven. Kwz: moerige eerdgrond, Hn21: veldpodzolgrond, paars: veengronden en geel gooreerdgronden (bron: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>)

Hoogtekaart

Het onderzoeksgebied heeft volgens het Actueel Hoogtebestand Nederland een maaiveldhoogte van circa 0,75 m-NAP. Het gebied ligt op de overgang van een hogere (zand)kop in het zuidwesten naar een dalvormige laagte in het noordoosten (zie afbeelding 6). De bebouwing van Beerta ligt op een wat hogere rug in het landschap.

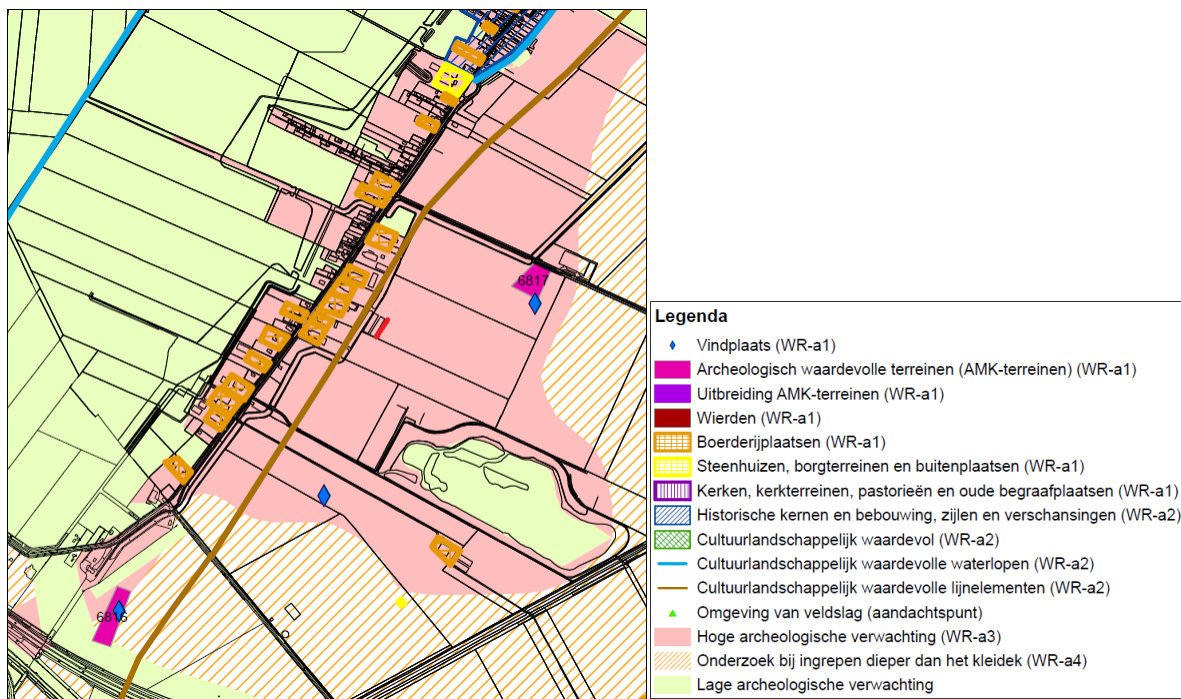

Afbeelding 6. Uitsnede van het Actueel Hoogtebestand Nederland. Links: overzicht, rechts: detail waarop het onderzoeksgebied met een rode lijn is aangegeven (bron: <https://ahn.arcgisonline.nl>)

2.3 Historische situatie en bouwhistorische waarden

Uit de historische kaarten blijkt dat aan de oostkant van de Hoofdstraat een kanaal heeft gelopen. Op de eerste kadastrale kaart is de huidige bebouwing al aangegeven. Het huidige Beerta is in de 16^e eeuw ontstaan. Het

middeleeuwse Beerta lag meer naar het oosten en is verlaten vanwege het oprukkende water van de Dollard. Het onderzoeksgebied ligt op de oostelijke flank van de hogere rug waar het huidige Beerta op ligt en ligt ruwweg tussen het oude en nieuwe Beerta in. Het onderzoeksgebied ligt buiten het historische bebouwingslint van Beerta.³ Op de beleidsnota van gemeente Oldambt ligt een dijk van de Dollard net ten westen van het onderzoeksgebied, binnen de huidige huiskavels, een oude dijk van de Dollard (bruin op afbeelding 7). Ten noordoosten liggen terreinen die op de archeologische monumentenkaart zijn opgenomen. Het gaat om sporen van overslibde middeleeuwse nederzettingen (hardroze op afbeelding 7).

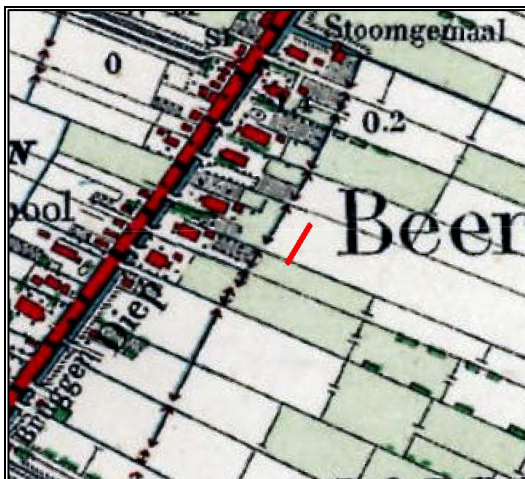

Afbeelding 7. Uitsnede van de archeologische beleidsnota waarop het onderzoeksgebied met een rode lijn is aangegeven (Molema et al. 2010)

Het onderzoeksgebied ligt in agrarisch gebied dat uit lange smalle percelen bestaat (zie afbeelding 8). Het perceel ligt ten westen van het historische bewoningslint van Beerta. In de jaren '60 van de vorige eeuw worden verschillende ontsluitingswegen aangelegd. In de jaren '70 van de vorige eeuw worden een aantal percelen samengevoegd en verdwijnen de meeste ontsluitingswegen. In de jaren '90 van de vorige eeuw vindt een ruilverkaveling plaats en worden sloten gedempt en percelen samengevoegd. Dan wordt bij het onderzoeksgebied de eerste schuur gebouwd. Rond 2005 wordt de tweede schuur gebouwd.⁴

³ Hisgis Groningen.

⁴ www.topotijdreis.nl

Afbeelding 8. Kaart uit 1925 waarop het onderzoeksgebied met een rode lijn is aangegeven (bron: www.topotijdreis.nl)

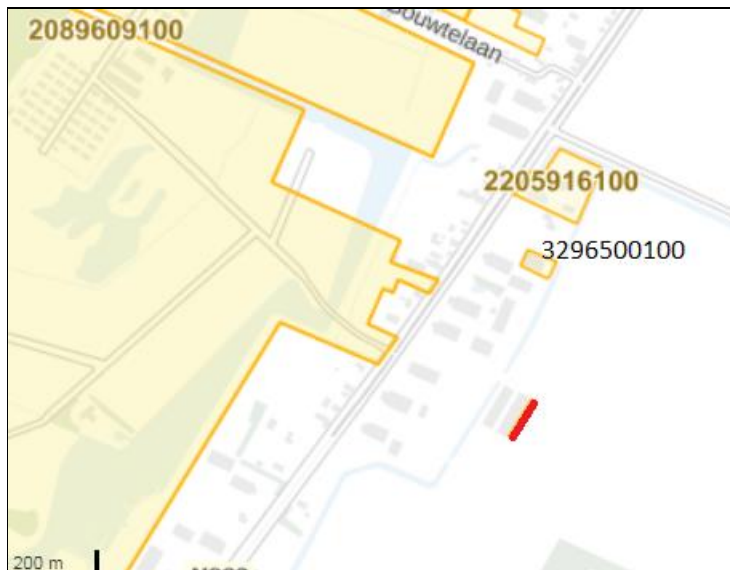
2.4 Bekende archeologische waarden

Binnen het onderzoeksgebied zijn in het landelijke informatiesysteem Archis geen archeologische waarden bekend en zijn geen eerdere onderzoeken uitgevoerd (zie afbeelding 9). Op wat ruimere afstand ten noordoosten van het onderzoeksgebied liggen verschillende AMK-terreinen met sporen van steenhuizen, een overslibde middeleeuwse nederzetting en de resten van de middeleeuwse kerk van Beerta.

Ten westen van het onderzoeksgebied heeft archeologisch onderzoek plaatsgevonden in het kader van de aanleg van de Blauwe Stad.

Onderzoeksmelding:

- 2089609100: betreft een archeologisch booronderzoek in het kader van de aanleg van de Blauwe Stad (Bakker 2004).
- 2205916100: betreft een bureau-booronderzoek aan Hoofdstraat 38 waarbij onder een 30-70 cm dikke laag Dollardklei een oude bouwvoor is aangetroffen. In het zuiden is nog veen aanwezig. In het daaronder liggende dekzand is geen podzolbodem aanwezig. Vanwege de afwezigheid van een podzolbodem is het onderzoeksgebied vrijgegeven (Tulp 2008).
- 3296500100: Betreft een bureauonderzoek aan Hoofdstraat 32 waarbij geen verder onderzoek is aanbevolen vanwege de moerige eerdgrond. Het onderliggende dekzandlandschap zou te nat zijn geweest voor bewoning in de steentijd (Van Geffen 2015).

Afbeelding 9. Uitsnede van de kaart uit Archis waarop de archeologische onderzoeksgebieden met een geel vlak zijn aangegeven en het onderzoeksgebied met een rode streep (bron: <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>)

2.5 Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Het onderzoeksgebied ligt binnen een vlakte van ten dele verspoelde dekzanden tussen twee zandkoppen in. Het onderzoeksgebied heeft een hoge archeologische waarde op de beleidsadvieskaart vanwege de landschappelijke ligging. De ondergrond bestaat uit dekzand dat is afgedekt door Dollardklei. Het ligt op de oostelijke helling van een hogere rug nabij een oude dijk van de Dollard. Het onderzoeksgebied ligt net buiten het bebouwingslint van Beerta. Mogelijk zijn in de ondergrond nog resten van middeleeuwse bewoning aanwezig of sporen van een middeleeuwse bouwvoor. Binnen het onderzoeksgebied zijn in de ondergrond moerige eerdgronden aanwezig die mogelijk in het verleden te nat zijn geweest om voor bewoning in aanmerking te komen. De wat hogere rug waarop Beerta ligt en de zandrug in het zuiden zijn aantrekkelijkere vestigingsplaatsen voor de mens geweest. Bij een booronderzoek op de locatie Hoofdstraat 38 is Dollardklei aangetroffen dat op dekzand zonder podzolbodem ligt. De afzettingen van de Dollardklei zijn tussen de 35 en 70 cm dik. Het onderzoeksgebied ligt in agrarisch gebied waar de bovengrond door de landbouwkundige bewerking tot circa 20-25 cm diepte zal zijn verstoord, verploegd. De kans dat bij de geplande bodemingreep van 25 cm-mv archeologische lagen worden geraakt, wordt daarom als laag ingeschat. Middeleeuwse vondslagen kunnen op een dieper niveau, onder de Dollardklei, aanwezig zijn.

3 Conclusie en advies

3.1 Conclusie

Uit het bureauonderzoek blijkt dat de geplande bodemingreep van 25 cm-mv zo ondiep is dat hierbij de dekzandondergrond met eventueel aanwezige archeologische sporen niet geraakt wordt. Op het dekzand ligt Dollardklei dat bij huisnummer 38 tussen de 35 en 70 cm dik is. De bovengrond is bij landbouwkundige bewerkingen verploegd. De toekomstige ingreep beperkt zich tot de ploegzone.

3.2 Advies

MUG Ingenieursbureau b.v. adviseert om geen verder onderzoek uit te voeren. De ingreep is beperkt tot de bouwvoor van de Dollard-afzettingen en vormt geen bedreiging voor eventueel aanwezige archeologische resten op een dieper niveau.

Het bovenstaande advies dient getoetst en goedgekeurd te worden door de bevoegde overheid, gemeente Oldambt.

Het voorliggende onderzoek is met zorg uitgevoerd. Indien onverhoopt toch archeologische waarden aanwezig blijken te zijn binnen de vrijgegeven gebieden, wijzen wij op de wettelijke meldingsplicht hiervan (artikel 5.4 van de Erfgoedwet) om het documenteren van toevalsvondsten te garanderen: *“Degene die anders dan bij het verrichten van opgravingen een vondst doet waarvan hij weet dan wel redelijkerwijs moet vermoeden dat het een archeologische vondst betreft, meldt dit zo spoedig mogelijk bij Onze Minister”*. Deze aangifte dient te gebeuren de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (vondstmelding via ARCHIS). De melding dient ook bij gemeente Oldambt gedaan worden.⁵

---

⁵ Gemeente Oldambt Mevrouw E. Flooren, T 0597 48 24 50, E: eef.flooren@gemeente-oldambt.nl

Literatuur en bronnen

Geraadpleegde literatuur

- Brandt, R.W. et al. (red), 1992. Archis, Archeologisch basisregister, versie 1.0. Amersfoort.
- Tulp, C., 2008. Beerta, Hoofdstraat Gemeente Riederland (Gr.). Een inventariserend archeologisch veldonderzoek. Zuidhorn (Steekproefrapport 2008-07/16).
- Geffen, M. van, 2015. Hoofdstraat 32 te Beerta (gemeente Oldambt) Een archeologisch Bureauonderzoek. Groningen (Libau rapport 15-202).
- Bakker, A.M., 2004. Plangebied Zuidoost-hoek Blauwe Stad, gemeente Reiderland en Winschoten; een inventariserend archeologisch onderzoek. Drachten (RAAP rapport 1026).
- Molema, J. M. de Jong, M. Rooke & A. Mennens-van Zeist, 2010. Nota Archeologie Gemeente Oldambt. Groningen (definitieve versie oktober 2010).

Geraadpleegde bronnen

- Esri Nederland & Community Maps Contributors;
- Archis3 via <https://zoeken.cultureelerfgoed.nl>;
- <https://easy.dans.knaw.nl>;
- <http://ahn.arcgisonline.nl/ahnviewer/>;
- gegevens opdrachtgever;
- <http://www.ruimtelijkeplannen.nl/>.